

סין והרפורמה המשפטית בישראל

עדי בן אלי ואורי סלע | 30 במאי, 2023 | גיליון 1731

בעוד ש"הרפורמה המשפטית" בישראל מסוקרת בהרחבה בתקשורת בעולם המערבי, ידיעות על אופן הסיקור הזה מגיעות תדיר גם למדיה בישראל, הרי שאופן הסיקור בסין את הרפורמה חמק עד כה מהקהל הישראלי. סין, כידוע, אינה מדינה בה דמוקרטיה ליברלית נתפסת על ידי השלטון כאטרקטיבית במיוחד, והיות שהמדיה בסין מבוקרת ומצונזרת על ידי השלטון, אופן סיקור "הרפורמה" והמחאה נגדה מקבל גוון שונה מהמקובל במדינות דמוקרטיות. מכיוון שהסיקור בסין משקף במידה רבה, גם אם לא תמיד, את הפרספקטיבה השלטונית, מאפשרת בחינתו הצצה לדרכי החשיבה בסין על הרפורמה ועל משמעויותיהן ליחסי סין-ישראל.

אתרי חדשות שונים בסין החלו לסקר את "[הרפורמה המשפטית](#)" בסוף דצמבר 2022, ובמיוחד מאז אמצע ינואר 2023, עת [ההפגנות](#) נגד הרפורמה צברו תאוצה. בעוד שרמת העניין במערב בסוגיה זו הייתה עד כה גבוהה לאורך כל חודשי המחאה, הדיווחים בסין לא היו רבים במיוחד, וחלק ניכר מהם—זוהי הנוהג בסין גם בסיקור נושאים רבים אחרים—היו מחזור של ידיעה מסוימת מאתר חדשות מרכזי אחד. בכל אופן, לא מדובר בידיעות שתפסו את מרכז הבמה בסין, וגם העיסוק בנושא ברשתות החברתיות היה מוגבל רוב הזמן.

השוני העיקרי בסיקור הסיני את הרפורמה המשפטית בישראל, מעבר להיותו מצומצם יחסית, בא לידי ביטוי בשלושה מובנים: א. ראיית המשבר בישראל כפתח לקרע בין ישראל לארצות הברית (המוצג באופן חיובי בראייה הסינית), וכעוד דוגמה לניסיון של ארצות הברית להשליט את האידיאולוגיה שלה בעולם תוך התערבות בענייניה הפנימיים של ישראל (בין אם כדי למנוע מישראל לערוך רפורמה ובין אם בדחיפת ישראל לרפורמה); ב. צמצום משמעויות ה"רפורמה" ותהייה על עצם חשיבותה של דמוקרטיה ליברלית ו/או הצגת הבעייתיות, בראייה הסינית, של דמוקרטיה שכזו ככלל; ג. שימוש בקרע הפנימי, ולעיתים גם ב"רפורמה" עצמה, על מנת לתהות על עצם עתידה של מדינת ישראל. עם זאת, ניתן לומר כי רוב הסיקור, וודאי הפורמלי, מאוזן למדי. נציין כי מכיוון שהמונח השגור במדיה הסינית הינו "רפורמה", ולא "מהפכה", לה קונוטציות מורכבות ביותר בסין, במאמר זה בחרנו להשתמש במונח הראשון.

מאפייני הסיקור

נקודת מפנה בסיקור הרפורמה חלה עם פיטוריו של שר הביטחון יואב גלנט, ב-26 במרץ 2023, אז התרחבו המחאות בישראל ובהתאם הסיקור התקשורתי על אודות הנושא בסין גבר לזמן קצר. כך למשל, "[יומון העם](#)" פרסם סיקור נרחב על אודות הרפורמה ב-27 במרץ, בדיווח שכתרתו: "פיטורי שר הביטחון וקידום הרפורמה המשפטית"; בדיווח זה צוטט גם פרופ' מנואל טרכטנברג, ראש המכון למחקרי ביטחון לאומי, באומרו כי "נתניהו יכול לפטר את שר הביטחון שלו אך אינו יכול לפטור בלא-כלום את האזהרות ששמע מגלנט". באותו יום, ותחת אותה כותרת, פרסמה גם סוכנות הידיעות הממלכתית הרשמית של סין וגוף התקשורת הגדול ביותר

בסין, שין-חואה ([Xinhua](#)), כתבה על נושא זה. [דיווחים נוספים](#), למשל תחת הכותרת "630,000 אנשים יצאו לצעוד ולהפגין ברחובות—מה קורה לישראל?", טענו כי פיטוריו של גלנט נבעו מהתנגדותו בפומבי לרפורמה, [ואחרים](#) כי הפיטורים החריפו את גל המחאה והובילו גם לעצירה מוחלטת של הכלכלה הישראלית.

לאחר השהיית החקיקה, ב-10 באפריל, פרסמה סוכנות שין-חואה [מאמר ארוך](#): "מכון מחקר מסתורי מופיע: האם ארצות הברית עומדת מאחורי המשבר בישראל?". מאמר זה מציג את פורום קהלת, כמכון מחקר הממומן על ידי ארצות הברית ומניע את הרפורמה, ואת התהייה עד כמה ארצות הברית, "שנוהגת להתערב בעניינים הפנימיים של מדינות אחרות", קשורה בכך. עם זאת, במחציתו השנייה של המאמר, מוצגת תזה הפוכה שלפיה ארצות הברית היא המממנת את ההפגנות נגד הרפורמה. לקראת סופו של המאמר הופיע דיון מאוזן יותר, עם ציטוטים ממגוון כלי תקשורת מובילים במערב, על כי הרפורמה והמחאה גם יחד נובעות מסיבות עומק חברתיות ופוליטיות פנימיות אחרות בישראל. חוקרים באוניברסיטאות בסין, דוגמת [פודאן](#) או [האקדמיה של שאנגחאי למדעי החברה](#), פרסמו אף הם מאמרים שניסו להסביר את הרפורמה והמחאה, הן בהקשר האמריקאי והן בהקשר של מה שמכונה "גל הפיוס" במזרח התיכון (איראן, ערב הסעודית, סוריה וכיוב'), תוך תהייה על עתידה של ישראל ככלל. תהייה שכזו, לגבי עתידה של ישראל (הישרדותה או אופייה) עולה תדיר ברבים מהמאמרים שפורסמו ועדיין מתפרסמים במהלך החודשים האחרונים. ההפגנות הספורות של תומכי הרפורמה, אגב, סוקרו באופן מינימלי.

הצגת הרפורמה המשפטית וההפגנות

אתרי חדשות שונים בסין הדגישו כי מדובר ברפורמות הנוגעות למערכת המשפט, שהפכו פתיל שהצית את ההפגנות הארציות, וכי הן נתפסו כפגיעה במוסדות הדמוקרטיים ובערעור [עקרונות הפרדת הרשויות בישראל](#). בין הצעות הרפורמה, נושא הגברת המעורבות הפוליטית במינוי שופטים, [מתן חופש גדול יותר לרשות המבצעת](#), הגברת השפעת הממשלה בחיים הפוליטיים בישראל והחלשת כוחו של בית המשפט העליון קיבלו תשומת לב מיוחדת. גם הבעייתיות המשפטית של ראש הממשלה נתניהו והשאלה האם זהו אמצעי עבורו להתחמק ממשפטו הוצגה בחלק מהדיווחים.

מרבית הדיווחים מתבססים על סוכנויות ידיעות [זרות](#), המתמקדות בתעשיית ההייטק בישראל ובהתנגדותה הנחרצת לרפורמה, בציטוטים של בעלות בריתה של ישראל, דוגמת [ארצות הברית](#) המתנגדות לקידום הרפורמה, ומצטטות את המכון הישראלי לדמוקרטיה, בציינו כי הקידום המהיר של הרפורמה הביא את ישראל "לתחילתו של משבר חוקתי". באשר להפגנות, מרבית הדיווחים תיארו אותן כ-"[כאוס](#)", "[האביב הישראלי](#)" (כאנלוגיה ל-"אביב הערבי"), "המחאה הגדולה ביותר בתולדות ישראל", ו-"השינוי הפוליטי החתרני ביותר מאז הקמתה של מדינת ישראל". עוד נטען כי ההפגנות מובילות לפגיעה חמורה בסדר החברתי, הביטחון והיציבות במדינה. כך למשל, דווח כי בתוך "המהומה" בישראל, משתנה גם המצב הפוליטי-ביטחוני וישראל מצויה ב"[תחושת משבר](#)" לאחר שינוי המצב הגיאואסטרטגי הרחב יותר, קרי, המתיחות מול הפלסטינים והגעתן של ערב הסעודית ואיראן להסכם שנחתם בבייג'ינג לשיקום הקשרים הדיפלומטיים ופתיחת שגרירותיהן מחדש. זאת, בנוסף לשיתוק המערכת בו מצויה ישראל, בין היתר עקב השבתתה של מערכת החינוך בישראל, שירותים ציבוריים ועסקים מקומיים.

מספר גופי תקשורת בסין בחרו להתמקד במרקם החברתי בישראל ותיארו את המחאה כמאבק בין תחתית החברה לאליטות, בין חילוניים לדתיים, ובין אשכנזים למזרחים, תוך ציון כי במחאה באים לידי ביטוי הרקע והערכים התרבותיים השונים של מזרח ומערב, כמו גם "[המערכת המעמדית המובהקת](#)" המתקיימת בישראל. לעתים מציינים כי לאחר שנתניהו ניצל את השסעים בין ימין ושמאל במשך שנים רבות, השסעים החברתיים הללו יצאו מכלל שליטה וכי החברה נקרעת על רקע המחאות. בהתאם, [כך נטען](#), הרפורמה לא משפיעה רק על מערכת המשפט והקריירה הפוליטית של נתניהו, אלא גם על עתידה החברתי של ישראל ונשאלת השאלה האם משמעות הרפורמה היא הפיכת ישראל למדינת אפרטהייד המפלה בין אזרחיה.

באתרי החדשות השונים בסין, בניגוד לאתרי החדשות הישראלים, כמעט לא ניתן למצוא תגובות בלתי אמצעיות. המעטות שנכללו באתרי החדשות הרשמיים, טענו כי "צריך לכבד את רצון העם" או כי "נתניהו מחפש דיקטטורה". תגובות אחרות כלל לא התייחסו לרפורמה המשפטית וניצלו את ההתרחשויות בישראל לביקורת על היחסים הדיפלומטיים של ישראל עם ארצות הברית, [נושא אשר דומה כי מעסיק מאוד את הסינים](#) ועלה במספר רב של דיווחים. ברשת החברתית הפופולרית הסינית Sina Weibo, ניתן למצוא התייחסויות לרפורמה, כולן תחת ההאשטאג "מחאות המוניות בישראל". בין היתר, מצוין שהימין הקיצוני רוצה להיפטר ממערכת המשפט ולהשתמש ברפורמה כדי להשתחרר מכל מגבלות, אחרים מציינים כי אין זה ברור אם מדובר ברפורמה מוצדקת או מוטעית, [גולשים נוספים](#) משתפים תמונות של המוני האזרחים המשתתפים בהפגנות ההמוניות, ואחרים קוראים "[להתנגד נחרצות לדעות מערבויות](#) שגויות" כ-"ממשל חוקתי", "הפרדת שלוש רשויות" ו-"עצמאות של הרשות השופטת".

סיכום

העובדה שגם בסין, שאינה חובבת (בלשון המעטה) סיקור הפגנות בעולם, דיווחו על אודות ההתרחשויות בישראל סביב תכנית הרפורמה המשפטית ולמן הרגע הראשון כמעט, מעידה כי גם חלקו של העולם שאינו דמוקרטי-ליברלי עוקב אחר המתרחש ועשוי להסיק מכך מסקנות אופרטיביות. אופי הסיקור עצמו משקף את סגנון השלטון בסין ותפיסת עולמו שלפיה דמוקרטיה ליברלית או מחאות נגד השלטון נתפסות כבעייתיות; את התחרות האסטרטגית מול ארצות הברית; וניסיון לקידום מעמדה של סין במזרח התיכון. ספציפית ובדומה למדינות אחרות, גם בסין תופסים את מצבה של ישראל כלא-יציב, העלול להפחית מיכולותיה לקיים שיתופי פעולה עם סין, המחפשת יציבות, ואף יותר מכך – להתמודד עם המרחב המזרח תיכוני. המיקוד המיוחד שהוקדש בחלק מהדיווחים ליחסי ישראל – ארצות הברית עשוי ללמד כי קיים פוטנציאל לשימוש ברפורמה על ידי מדינות שונות לתקיעת טריז בין ישראל לבעלות בריתה. על ישראל להיות ערה לכך ולפעול כדי שמחד גיסא כל הצדדים יהיו מודעים לעמדתה הרשמית, ומאידך גיסא כדי לחזק את מעמדה גם בתקשורת הסינית ככלל.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט